

IRODALOM.

DR. A. LUSCHIN v. EBENGREUTH. Allgemeine Münzkunde und Geldgeschichte des Mittelalters und der neueren Zeit. Mit 107 in den Text gedruckten Abbildungen. München und Berlin 1904. R. Oldenbourg (8.-rét XVI és 287 lap).

E munka a BELOW és MEINECKE kiadásában megjelenő *Handbuch der Mittelalterlichen und Neueren Geschichte* egyik kötetét képezi (Abtheilung V: Hilfswissenschaften und Altertümer).

A bevezetésben szerző fölcsigázza várakozásunkat avval a nyilatkozatával, hogy jelen művében a főszűlyt a numismatica azon ágaira fordította, melyeket a közkézen forgó kézikönyvek rendesen csak röviden érintenek vagy néha teljesen mellőznek. E várakozásunkat azonban már a könyv futólagos lapozgatása is lelohasztja; a mű tüzetesebb tanulmányozása után pedig a reményt a csalódás érzése váltja föl.

Így pl. az 5. lapon, a 2. §-ban említi szerzőnk, hogy a numismatica legfontosabb segédtudományainak egyike a metrologia, mely a pénzláb (22. §.) meghatározására elkerülhetlenül szükséges. A 140. lapon ismét hivatkozik a 2. §-ra és elmondja újra, hogy a súlykülönbségek meghatározása a metrologia körébe tartozik, mely e tekintetben a pénztörténelem egyik segédtudományát képezi. Az idevágó irodalmat szerző utalása szerint a 22. és 25. §-ban találhatjuk meg. Fölütjük tehát az illető helyet, ahol — nesze semmi, fogd meg jól! — azt a lehangoló kijelentést kapjuk, hogy „a középkori metrologia általános kézikönyve nem létezik, ámbár ilyen munka létezése a középkori pénztörténelemre nézve egyike a legfontosabb föltételeknek (Voraussetzungen) volna. Ad szerzőnk itt is, a 25. §-ban is egy rendkívül sovány bibliographiát, a melynek fogyatékoságát az előszóban tett azon alázatos vallomásának volnánk hajlandók tulajdonítani, hogy Grác nyilvános könyvtáraiban a numismatikai irodalom nagyon hiányosan van képviselve, ha nem tapasztalnók azt, hogy szerzőnk még a bécsi *Numismatische Zeitschrift*-ben megjelent dolgozatokat sem méltatta kellően figyelemre, ámbár ennek kötetei bizonyára ott állnak a saját könyvpolczán, mert 1870 óta ő kiváló tagja a jelzett bécsi társulatnak.

Így pl. az aranyforintról tárgyaló részben hiába keressük dr. NAGL ALFRÉD kitünő — de sajnos, eddig még csonkán maradt — dolgozatát:

Die Goldwährung im Mittelalter, mely szintén az említett bécsi folyóiratban jelent meg még 1894-ben és mely jóval tanulságosabb, mint akár szerzőnk saját, akár pedig Inama-Sterneggnek idézett dolgozata ugyanarról a tárgyról.

A *talentum*-ról csak annyit állít szerzőnk, hogy az súlymérték volt. „Gewöhnlich lauten — írja — die Verabredungen (beim Zuwagen oder Barrengeldzahlungen) auf Gewichtsmark Silber, *marca argenti*, seltener auf Gewichtspfunde, *libra*, *talentum argenti*, die man auf die doppelte Schwere der Mark anschlug. (140. l.) Arról, hogy a *talentum* éppen Wolfger püspök úti számadásaiban is, melyeket néhány sorral elébb idéz, darabszámot is jelentett (zugezählte Pfunde), egy szóval sem emlékszik. Már pedig az olyan följegyzés, mint pl. „apud Florentiam (cambivit frater Heinricus) .V. marc. pro .XXVII. tal. et dim. pisanorum“ világosan azt bizonyítja, hogy $17\frac{1}{2}$ talentum, azaz 1320 darab pisai denárt kell értenünk. Angliában még mai napig is egy (számlálási) font sterlingre 240 dénárt számítanak „in Karolingischer Weise“, a font pedig itt mindig másfélszerese volt a *marca numerata*-nak, mert ez utóbbi 160 dénárt tett ki. Kölnben pl. igaz, a súlymárka fele volt a fontnak egy bizonyos időben, de oly általános szabályt, a mint azt szerzőnk fölállítja, nagy merészség volna kihirdetni. A márka fölosztásánál nem említi a *pondus*-t (nálunk *pondus seu pisetum*), sem pedig a lengyel és cseh *scotus*-t, vagy pedig a *kwartnik*-ot.

A *pensa* sincs megemlítve szerzőnknél, sem mint súlymérték, sem mint darabszám. A magyarországi pápai tizedszedők számításaiban, mint tudjuk, a *pensa* változatlanul 40 dénárt jelentett. Szent István törvényeiben pedig a *pensa auri* kitételre vonatkozólag PAULER GYULA azt írta, hogy a vérdíjt „arany pensában — pénzben — vagyis solidusban (schilling) szabták meg; mely alatt, mint Bajorországban, nem valami aranyat, hanem 30 ezüst dénárt . . . értettek“. Annyi bizonyos, hogy Bajorországban a *solidus longus*-ra 30 ezüst dénárt számítottak, de tudtommal a számlálási pensát nem használták ott. Paulernek az a következtetése pedig, hogy „egy tinó = $2\frac{1}{2}$ ezüst solidus (brevis) = 30 dénár = egy arany pensa“, még nincsen teljesen hebizonyítva. Saját részemről hajlandó vagyok azt vitatni, hogy az I. 32. törvény éppen azt bizonyítja, hogy már Szent István korában is volt tinó, meg tinó — *il y a des faggots et des faggots* — különben az említett törvény nem határozta volna meg a 60 tinó értékét (*qui valent sexaginta solidos*). A tinó értéke változott az állat korával. Így pl. már a *Lex Saxonum*-ban is azt olvassuk, hogy „solidus est duplex: unus habet duos tremisses quod est bos anniculus duodecim mensium vel ovis cum agno. Alter solidus tres tremisses id est bos 16 mensium“.

Dr. LUSEHN jelen munkájára visszatérve, még egy más pontra is kell figyelmeztetnem az olvasót, t. i. arra, hogy szerző mily gondtalanul idézget SAULCY francia gyűjteményéből (*Recueil de documents relatifs à l'histoire des monnaies frappées par les rois de France* Paris 1879). Már pedig e munkát csakis a legnagyobb óvatossággal szabad forgatnunk, mert Saulcy minden kritika nélkül kuporította össze adatait. Így pl. már a 13. század első éveiben találunk nála adatokat — az arany forintokra!

Mindezen hiányai és hibái daczára azonban Luschinnak előttünk fekvő munkája tetemes haladást mutat.

Jelen szemle olvasóit főleg a második rész (Geldgeschichte) fogja érdekelni, mely megint két „Hauptstück“-re oszlik, melyeknek elseje az érem (Münze) pénztani vonatkozásaival foglalkozik és helyesen GROTE azon nyilatkozatával kezdődik, hogy ha a numismatica az éremgyűjtés szerényebb köréből a tudományos kutatás magasabb színvonalára akar emelkedni, nem szabad kizárólag avval a kérdéssel bibelődnie, hogy *cujus sit imago et superscriptio?* hanem törekednie kell még azonfölül megfejteni ama sokkal fontosabb kérdést, hogy *quo valeat numus, quem praebeat usum?* Az éremtannak (Münzkunde) *pénztannal* (Geldkunde) kell összekötve lennie. Grote ezt a tételt már 1865-ben állította föl, de eddig legalább a középkort illetőleg nem igen sokat haladtunk és még rendkívül sok a teendő ez irányban.

A második „Hauptstück“ pedig az éremmel (Münze) jogi szempontból foglalkozik. Ezen a téren már több eredményt mutathatunk föl, de mégis van elég hézag, melyet csakis szorgalmas adatgyűjtéssel leszünk képesek idő folytán betölteni.

KROPF LAJOS.